

دست و پنجه نرم کردن محوطه باستانی چگاسفلی با طرح ساماندهی سیستم دفع فاضلاب

درحالی که خبرها از تصویب طرح ساماندهی سیستم دفع آب‌های سطحی در چگاسفلی حکایت دارند، سرپرست معاونت میراث‌فرهنگی خوزستان تاکید کرد: هنوز هیچ طرحی تصویب نشده چراکه تصویب و اجرای نهایی طرح نیازمند تایید و تصویب توسط شورای فنی در تهران و وزارتخانه میراث و گردشگری است.

لازم‌الاجراست.

وزیر میراث‌فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی در پاسخ به این سؤال که اگر چنین قانونی برای تپه‌های باستانی در نظر گرفته شده، چرا سال‌هاست با وجود طرح جابجایی اهالی روستای چگاسفلی شاهد تغییر مکان این چند خانوار از عرصه و حریم این محوطه باستانی نیستیم و همچنان تپه باستانی چگاسفلی مورد تعرض قرار می‌گیرد، گفت: در تغییر مکان زمین‌هایی که روی تپه‌های باستانی قرار دارند دو بحث اعم از زمین‌های کشاورزی و زمین‌های غیر کشاورزی مطرح است. زمین‌های مسکونی دارای قوانین دیگری هستند. برای مثال در ایلام روستایی هست که کلاً روی محوطه باستانی قرار دارد که باید کاوش شود. سال‌ها بنابر آن بود که حدود ۳۰ خانواده‌ای که خانه‌هایشان روی این زمین قرار دارد در زمینی حدود ۳۰ کیلومتر آنطرف‌تر خانه‌هایشان را بسازند. این زمین‌های جدید به آن‌ها داده شده اما با وجود گذشت ۳۰ سال از این مهم، هنوز این جابجایی اتفاق نیفتاده چراکه مردم گرفتار هستند.

سرپرست معاونت میراث‌فرهنگی خوزستان خاطرنشان کرد: درحال حاضر طرح ساماندهی سیستم دفع آب‌های سطحی و فاضلاب تنها در حد یک طرح است و هیچ بخشی از آن اجرایی نشده. تصویب هم نشده. شورای راهبردی باید هر گونه مشکلات و موارد مطرح شده را مورد بررسی قرار دهد و جمع‌بندی کند و به مرکز ارسال کند. ما نیز موافق آن هستیم که وقتی خدمات دهی بیشتر شود ماندگاری روستاییان چگاسفلی نیز بیشتر خواهد شد.

او ادامه داد: فراموش نکنیم که هم اکنون نیز فاضلاب روستا جریان دارد و از آنجایی که روستا در عرصه تپه باستانی چگاسفلی قرار دارد، فاضلاب به عمق محوطه

و آثار زیرین نفوذ می‌کند و حتا مخرب است. اگر طرح ساماندهی سیستم دفع آب‌های سطحی و فاضلاب تصویب شود به نوعی که برگشت‌پذیر باشد و ماندگار نباشد و در حد سطحی باشد و آثار لایه‌های پایینی تپه آسیب نبیند، می‌تواند برای جلوگیری از نفوذ فاضلاب به عمق تپه تأثیرگذار باشد. از دیدگاه باستان‌شناسی می‌توان گفت این طرح که برگشت‌پذیر هم باید باشد می‌تواند همانند لایه محافظ برای تپه عمل کند و مانع نفوذ فاضلاب به عمق تپه شود. روستا درحال حاضر فعال است و فاضلاب هم دارد، حالت ماسه‌ای تپه نیز فاضلاب موجود را جذب می‌کند. شاید نیاز باشد طرحی برای ساماندهی این فاضلاب‌ها در نظر گرفته شود.

و بخش‌داری پیگیر جابه‌جایی روستای چگاسفلی از عرصه تپه باستانی هست و آن‌ها نیز پیگیر هستند اما با توجه به بودجه‌هایی که در اختیار دارند و شرایطی که وجود دارد، باید در انتظار نتیجه دادن پیگیری‌ها نشست. میراث‌فرهنگی اعتباری برای خرید خانه‌های روستای چگاسفلی ندارد و در حوزه استانداری و بنیاد مسکن است. تفاهم نامه نیز داشتیم اما درحال حاضر مشکلات اعتباری وجود دارد. درحال حاضر حدود ۵۰ تا ۶۰ خانوار در این روستا زندگی می‌کنند و حتا ساخت و ساز دارند. با این وجود سعی داریم جلوی ساخت و سازها را بگیریم اما به لحاظ قضایی گفته می‌شود که آن‌ها مالک هستند.

چندی پیش عزت‌الله ضرغامی (وزیر میراث‌فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی) درخصوص جابه جایی روستاهایی که روی عرصه و حریم تپه‌های باستانی ساخته شدند، گفت: هرچا محوطه‌ای داریم که درحال کاوش است یا تپه‌های باستانی که زمین‌های کشاورزی روی آن قرار دارد، معادل زمین‌های کشاورزی آن‌ها بلکه مرغوب‌تر، کمی آن‌سوتر از محوطه‌های باستانی و میراثی به مردم خواهیم داد تا کشاورزی کنند یا خانه‌های خود را بسازند. حتا سند مالکیت به آن‌ها خواهیم داد. شوراها شهرها را نیز مسئول کردیم که هرکجا تپه‌ای باستانی قرار داشت که اجازه کشاورزی روی آن داده نمی‌شود، معادل آن به صاحب زمین، زمینی دیگر در مکانی آن‌سوتر از تپه باستانی بدهند. این مهم در قانون آورده شده و از این پس

باستانی آسیب رسانده است. این درحالی است که قرار بود ۲۵ سانت بالاتر از این کند و کاوها و در سطح، طرح ساماندهی سیستم دفع آب‌های سطحی اجرا شود. البته که این مهم هنوز در حد طرح است و هیچ جا تصویب نشده است. هیچ بخشی هم هنوز مجوز اجرا نداده است.

سرپرست معاونت میراث‌فرهنگی خوزستان در پاسخ به ستوالی مبنی برآنکه اجرای طرح ساماندهی سیستم دفع آب‌های سطحی و فاضلاب در چگاسفلی شرایط را برای ماندگار شدن روستای چگاسفلی روی عرصه بیشتر می‌کند که این ماندگاری می‌تواند ادامه طرح جاده کشی، آسفالت، جدول کشی و... را به همراه داشته باشد؛ این درحالی

است که بارها بر لزوم اجرایی شدن طرح جابه جایی روستا به مکانی دیگر تاکید شده است، گفت: آنچه گفتید کاملاً صحیح است. افزایش امکانات و خدمات می‌تواند ماندگاری روستاییان چگاسفلی را شدت بخشد. اما نباید فراموش کرد که مجوز گاز کشی در چگاسفلی بود که به نوعی مجوز ماندگاری روستاییان را بیشتر کرد. زمانی که در دهه ۴۰، شرکت‌های آمریکایی به این منطقه آمدند درصدد احداث کانکس‌ها و سرویس‌های بهداشتی برآمدند که با رفتن آن‌ها بقایا و ستون‌های آن بناها ماندگار و در نهایت منجر به اسکان تعدادی از خانواده‌ها از جمله عشایر منطقه شد. در این راستا کشاورزی نیز رونق یافت و مالکیت زمین‌ها نیز به تعدادی از آن‌ها تعلق گرفت. این روزها نیز ماندگاری آن‌ها بیشتر شده است.

او تاکید کرد: اداره کل میراث خوزستان از طریق استانداری

ماجرای اجرای طرح ساماندهی سیستم دفع آب‌های سطحی در چگاسفلی ۶ هزارساله از نامه‌ای به تاریخ ۱۴ اسفند ۱۴۰۱ شروع شد. این نامه برای تعیین تکلیف در وضعیت بهداشتی چگاسفلی ارسال شد. بعد از نامه اول، نامه دیگری توسط محمدحسین ارسطوزاده (مدیرکل میراث فرهنگی استان خوزستان) در ۱۶ فروردین ۱۴۰۲ با ذکر جزئیات طرح برای مدیرکل پایگاه‌های ملی و جهانی ارسال شد. گفته می‌شود که او هم در ۲۳ فروردین ۱۴۰۲ به ارسطوزاده دستور داد با اجرای بخش محدودی از مسیر (حدود ۲۰ متر) مطابق جزئیات اجرایی پیشنهادی اقدام شود.

در نهایت شورای راهبردی در استان برای بررسی طرح ساماندهی سیستم دفع آب‌های سطحی و فاضلاب چگاسفلی تشکیل شد که نگرانی فعالان میراث فرهنگی را برای اجرایی شدن این طرح بیشتر کرد.

سیدمحسن حسینی (سرپرست معاونت میراث‌فرهنگی خوزستان) دراین باره به اینا گفت: جلسه‌ای با اعضای هیات راهبردی چگاسفلی تشکیل و طرح ساماندهی سیستم دفع آب‌های سطحی و فاضلاب مورد بررسی قرار گرفته است اما هنوز هیچ طرحی تصویب نشده چراکه تصویب و اجرای نهایی طرح نیازمند تایید و تصویب توسط شورای فنی در تهران و وزارتخانه میراث و گردشگری است. او ادامه داد: ناگفته نماند که صدور مجوز حفر ۱ متر و ۴۰ سانتی زمین که بر روی تپه و روی عرصه چگاسفلی برای گازرسانی داده شده، بیش از سایر طرح‌ها به این محوطه

بازار تاریخی رامهرمز؛ شکوه گمشده

م صالح و المان‌های بی‌هویت و نامتناسب با شهرها جنایت بزرگی است. پدران ما از بازار رامهرمز خاطرات بسیار دارند. شکل‌گیری حس خاطره جمعی همواره از اساسی‌ترین اصول و مفاهیم در فضاهای شهری بوده است. خاطره جمعی هر منطقه متناسب با فرهنگ و آداب خاص آن منطقه ساخته می‌شود و به مرور زمان به حافظه‌ی جمعی می‌پیوندد. ساختار فیزیکی (معماری و کالبد) و فعالیت آن فضا را معنا دار می‌کند. شهرها با خاطره جمعی معنا دار می‌شوند. حفظ عناصر مهم شهری که از سالیان دور در ذهن مردم باقی مانده از اصول مهم طراحی شهری در تمام دنیاست. بهسازی بازار رامهرمز متناسب با الگوی معماری پیشین حداقل کاری است که می‌توان برای این شهر تاریخی انجام داد.

همچنان در حال گسترش است. در دو سال گذشته یکی از معابر منتهی به بازار دست فروشی سبزی، صیفی جات و میوه ایجاد شده و این محور و خود بازار در صورت ساماندهی می‌تواند یکی از کانون‌های اصلی گردشگری رامهرمز باشد... متأسفانه بازار رامهرمز در حال حاضر از شرایط مناسبی برخوردار نیست و طرحی که توسط شهرداری در حال اجراست سنجیتی با اصالت و معماری پیشین بازار ندارد. همچون رواقی که با نمای سنگ در خیابان امام و در مجاورت بازار رضاخانه اجرا شده و تناسبی با معماری ایرانی و بومی رامهرمز ندارد. عناصر معماری گذشته هویت ما هستند. استفاده از معماری

بود درهایی داشت که هرشب بسته می‌شد. تا زمان مستوفی هنوز رامهرمز شهری آباد بود، غله و پنبه فراوان داشت و در آن ولایت نیشکر هم می‌روید». در دهه ۴۰ ورود اتومبیل به شهرهای ایران و کشیدن جاده سبب تغییر در ساختار بافت ارگانیک بسیاری از شهرها شد. در رامهرمز دو جاده اصلی شهر از میان بازار کشیده شد و بخشی از بازار از بین رفت.

معماری مغازه‌ها با گچ و سنگ و خشت بود و سقف‌شان به صورت منحنی با سازه‌های طاقی شکل بود. از اواخر دهه پنجاه به بعد ساختار بسیاری از مغازه‌ها تغییر کرد. متأسفانه از همان زمان نظارتی بر ساخت و سازها نبود. پوشش اغلب مغازه‌ها از حالت منحنی به تخت تغییر شکل پیدا کرد. در سال‌های اخیر الگوهای ناهمگن و نامتناسبی در بازار ایجاد شد که با قدمت و اصالت بازار هیچ تناسبی ندارد. بازار هویت رامهرمز و عصری مهم در تاریخ شهر است که از گذشته تا کنون همچنان پویا باقی مانده است. در این بازار قدیمی بنا بر نیاز مردم مشاغلی چون؛ مس‌گری، نمد مالی، گیوه دوزی، روفوگری، شیرینی پزی و ... بود. اما از آن مشاغل قدیمی تنها بازار میوه و سبزی با همان کاربری گذشته وجود دارد و این راسته از بازار به گونه‌ای پویا است که

می‌نویسد:

«رامهرمز قصبه بزرگی است و بازارهای بسیار و پر نعمت دارد، مسجد جامع زیبایی دارد که در گرد آن بازارهای آبادی برپا شده و از بناهای عضالدوله دیلمی می‌باشد، این بازارها سنگ فرش، مسقف، پاکیزه، زیبا و روشن است و این بازارها درهایی دارد که شب بسته می‌شوند هیچ جا مانند ندارد، و در این بازارها، حصیربافان سکونت دارند و در بازار بازها تیمچه خوبی هست». این مستشرق مشهور نیز در کتاب خود می‌گوید: «در قرن چهارم رامهرمز از حیث کرم ابریشم که در آنجا به عمل می‌آمد و ابریشمی که از آنجا صادر می‌گردید شهرت داشت و در آن شهر، مسجدی با شکوه و بازارهایی معمور از بناهای عضالدوله دیلمی واقع بود. بازارهای آن شهر که شامل دکان‌های بزاز و عطر فروشی و حصیربافی

* سرآغاز- سارا حسینی

شهر تاریخی رامهرمز به دلیل داشتن موقعیت جغرافیایی خاص از شهرهای مهم تجاری محسوب می‌شد. از این رو در این شهر بازار پر رونق به همراه چند کاروانسرا وجود داشت. بزرگان شهر می‌گویند در گذشته رامهرمز بارانداز بود (یعنی محل انبار کالا) و سپس کالا از رامهرمز به شهرهای دیگر می‌رفت. تعیین دقیق قدمت بازار نیاز به گمانه زنی و مطالعات بیشتری دارد. با توجه به شواهد معماری و ساخت و سازهایی که در دوره قاجار در رامهرمز انجام شد قدمت بازار را متعلق به این دوره می‌دانند. اما احتمال می‌رود با توجه به منابع مکتوب، بازار زیبایی که در قرن چهار و قرون بعد از آن سخن می‌رود همین بازار باشد. مقدسی جغرافی‌دان قرن چهارم در کتاب خود درباره‌ی بازار رامهرمز چنین

